

Kutatói szerepek egy kollaboratív nyelvészeti etnográfiai kutatásban*

1. Bevezetés. A kortárs szociolingvisztikában kiemelt érdeklődés övezi a kutatás demokratizálásának lehetőségeit. A vonatkozó diskurzusok fókuszában az a kérdés áll, hogy kit illet a szociolingvisztikai elméletalkotás és tudástermelés joga. Jellemzők a neoliberális szemléletű, versenyalapú publikációs ipart és egyetemi rendszert érő kritikák (MARTÍN ROJO – DEL PERCIO eds. 2019). A kérdések egy másik rétege a nemzetállamok (a nemzeti nyelvek) és a globalizációs folyamatok (és az angol nyelv) közötti ellentétekre koncentrálnak (PUJOLAR 2007; FLUBACHER – DEL PERCIO eds. 2017; SALÖ 2017). A demokratizálás szándéka kiterjed továbbá a globális észak és a globális dél és/vagy más periférikus régiók közötti egyenlőtlenségek csökkentésére (MAKONI–PENNYCOOK eds. 2019). Ez összefügg a dekolonizációs diskurzusok megerősödésével. A globális délen nemcsak a gyarmatosítás (colonialism) politikai örökségével, de a gyarmatiság (coloniality), a gyarmati lét társadalmi örökségével is meg kell küzdeni, mert ez utóbbi máig meghatározza az alávetettek társas viselkedését, pszichéjét (ANTIA–MAKONI 2023). A déli kontextusok vizsgálata emellett az olyan északi episztemológiák kritikájával jár együtt, amelyek az európai nyelvi ideológiák mentén írták le az Európán kívüli nyelvi valóságot is (HEUGH et al. eds. 2022; MAKONI et al. eds. 2023; ANTIA–MAKONI eds. 2023). Például HEUGH és munkatársai (2022: 6–10) felhívják a figyelmet arra, hogy a déli soknyelvűség bizonyos jellemzőiben eltér az északitól. Míg az északi soknyelvűek két-három, egymástól jól elkülöníthető, jellemzően sztenderdizált és széles körben elfogadott írásbeliséggel rendelkező nyelvet beszélnek, a déliek gyakran nem sztenderdizált nyelvek sokféleségében, egy komplexebb nyelvi térben élnek, és soknyelvűségük inkább e nyelvek egymásba szövődésében ragadható meg. De a globális délen alakuló új episztemológiáknak nem csak ott van jelentőségük. Egyrészt érdemes a délre nem földrajzi helyként, hanem bizonyos, akár a globális északon is előforduló társas elrendeződések együttállásaként tekinteni. Másrészt a déli elméletek sok érvényes szempontot kínálnak a globális észak nyelvi elrendeződéseinek vizsgálatában is (ANTIA–MAKONI 2023: 7; a déli elméletekhez magyarul l. még HELTAI 2025: 41–45).

A kutatáshoz való hozzáféréssel kapcsolatos kérdések nemcsak globális vagy nemzetállami viszonylatokban, hanem az egyének tekintetében is megjelennek. Fontos téma, hogy a kutatási tevékenységekhez és eredményekhez miként férnek hozzá a tudománnyal hivatásszerűen nem foglalkozó állampolgárok, azokból mit profitálnak. Ezt a kérdést állítják középpontba a civil tudomány kérdéseivel foglalkozó kortárs megközelítések (SCHÄFER–KIESLINGER 2016; RYMES 2020),

* A cikk megjelenését a Károli Gáspár Református Egyetem Transzlingválás és konvivialitás: részvételi megközelítések című, 20724B800 számú pályázata támogatta.

amelyek sok tekintetben a 70-es évekre visszanyúló, de sokáig figyelmen kívül hagyott inkluzív hagyományokra és kutatási módszerekre támaszkodnak (pl. FREIRE 1970, magyarul 2024; FALS BORDA 1979). Az ilyen kutatásokban a civilek részvételének mértéke változó. Vannak olyan esetek, hogy a civilek részvétele rendszeres figyelmet igénylő adatszolgáltatásra korlátozódik. Máskor a civilek részt vesznek akár a publikációs folyamatban is. Az olyan civil kutatásokat, amelyek esetében a civileket a kutatás több fázisába is bevonják, az „extrém” jelzővel illetik (CHIARAVALLI et al. 2021). A civilek szociolingvisztikai-dialektológiai kutatásokba való bevonásának különféle lehetőségeit magyarul részletesen áttekintik KOCSIS és munkatársai (2022: 104–107). Az antropológiában a civilek bevonásával járó kutatásokat *részvételi* (REASON 1998) vagy *kollaboratív* (LAMPHERE 2004) jellegűnek nevezik (LAJOS 2016). A szociolingvisztikában is találkozhatunk mind a *kollaboratív* (BUCHHOLTZ 2021), mind a *részvételi* (BODÓ et al. 2022) *kutatás* megnevezésekkel. Ezeket ebben a dolgozatban szinonimaként kezeljük.

Írásunkban egy olyan kollaboráción alapuló nyelvészeti etnográfiai kutatást mutatunk be, amelyik a transzlingválásra (GARCÍA-LI 2014), illetve az állampolgári nyelvi részvétel (linguistic citizenship; STROUD 2001; WILLIAMS-STROUD 2015; WILLIAMS-DEUMERT-MILANI eds. 2022) globális délhez kapcsolható koncepciójára épít. A kollaboratív kutatás során ideális esetben a résztvevők közösen jelölnek ki kutatási célt, és közösen alakítják ki a tevékenység kereteit. A hivatásos résztvevők tudományometriai kényszerek közepette terveznek, és a tudós diskurzusokhoz és módszertanokhoz való kapcsolódást szorgalmazzák. A civil résztvevőket ilyen szempontok nem kötik. Számukra tapasztalataink szerint elsődlegesen a saját mindennapjaik különféle aspektusainak az elemzése. Ezt a két hozzáállást úgy összeilleszteni, hogy mindenki igazinak és értékesnek lássa a saját tevékenységét, kompromisszumokat igénylő feladat. Dolgozatunkban megvizsgáljuk, hogyan tekintenek egy ilyen kutatás résztvevői a kutatói szerepre: hogyan érzik magukat kutatóként, milyen tudást éreznek magukénak, milyen nem, és mindez hogyan van összefüggésben azzal, hogy a projekt déli episztemológiákra is épít.

A 2022 júliusában megkezdett részvételi kutatási projektünk egynyelvű (nem roma) és kétnyelvű (roma) polgárokkal közös workshopokra épül. A workshopokon civil résztvevők, illetve egyetemi hallgatók és oktatók vesznek részt. A workshopok célja, hogy a nyelvészeti etnográfia eszközeivel hozzájáruljunk a helyi romák és nem romák együttélésének javításához. A következő, elméleti fejezetben bemutatjuk, hogyan egészítik ki egymást a transzlingválás és az állampolgári nyelvi részvétel koncepciói, és milyen lehetőségekkel jár, ha ezek kollaboratív kutatások alapjává válnak. Ezután bemutatjuk a workshopok megszervezéséhez vezető utat, a workshopokat és a résztvevőket. Az elemző fejezetben a résztvevők által megfogalmazott nyilatkozatokon keresztül a hivatásos és a civil résztvevők kollaboratív kutatással kapcsolatos dilemmáit, tapasztalatait tekintjük át. Bemutatjuk azt is, hogy a civil résztvevők saját meglátásaik szerint mit profitáltak a kutatásból. Az elemzés során amellet érvelünk, hogy a részvételi kutatásban létrejövő tudás (és a többlet, ami a kollaborációból fakad) a különböző szereplők egymáshoz való viszonyulásaiban alakul ki. Az összefoglaló fejezetben áttekintjük, hogy a kollaboratív módszertanok és a déli elméletek hogyan egészítik

ki egymást, és kutatásunk milyen tanulságokkal járul hozzá a kollaboratív tudományos projektekkel, illetve a civil aktivizmussal kapcsolatos diskurzusokhoz.

2. Az állampolgári nyelvi részvétel, transzlingváló beszédmódok és a helyi tudás a kollaboratív kutatásokban. Az állampolgári nyelvi részvétel (linguistic citizenship) koncepciója (vö. pl. STROUD 2001; WILLIAMS–STROUD 2015; WILLIAMS–DEUMERT–MILANI eds. 2022) a beszélők társadalmi érvényesülését a nyelvi sokféleség megélésével és a stigmatizált megszólalási módok támogatásával segíti elő. Kiindulópontja, hogy mindenkinek úgy legyen lehetősége a társadalom aktív tagjává válnia, hogy saját otthoni beszédmódjaira támaszkodhasson. Akkor se kelljen azokról lemondania, ha azok nem sztenderdközeliek, ha azok nem a helyben elismert hivatalos vagy nemzeti nyelvhez rendelhetők hozzá, de akkor se, ha „kevert” nyelvként, „nem igazi” nyelvként tartják őket számon. (Az európai államok beszélői történelmi okokból igazinak a sztenderdizált, kiterjedt írásbeliséggel rendelkező nyelveket tartják, és a nem ilyen nyelveket, illetve a több nyelvhez egyszerre kapcsolható megszólalási módokat gyakran kevertnek, nem igazinak gondolják.)

Az állampolgári nyelvi részvétel koncepciója a globális délen született meg, ahol bár vannak domináns, jobbára a volt gyarmattartó által bevezetett hivatalos nyelvek, a lakosok nyelvi sokfélesége nagyobb, a sokféleség jellege pedig más, mint Európában. A helyiek a kontextus, a szituáció és a beszédpartnereik függvényében gyakran több nyelvhez vagy változathoz rendelhető módon kommunikálnak egymással. A gyarmatosítók saját nyelvi ideológiáik mentén, az európai egyes nyelv fogalmából kiindulva kívántak rendet vágni ebben a sokféleségben (MAKONI–PENNYCOOK 2006). A déli kontextusokban végzett vizsgálatok azonban rendre arra hívják fel a figyelmet, hogy a beszédnek azok a megvalósulási módjai, amelyeket Európában hagyományosan *nyelv*-nek, *nyelvjárás*-nak, *társadalmi nyelvváltozat*-nak neveznek, a nyelv, az etnicitás és az államiság Európában jellemző, körülbelüli megfeleltethetőségének hiányában nehezen és csak ellentmondásosan szárazhatók szét egymástól (LÜPKE–STORCH 2013; GORSKI SEVERO – MAKONI 2020; DEUMERT–STORCH–SHEPHERD eds. 2021). Ez rendszerint az egyes nyelvek és a rájuk épülő metanyelvi fogalmak (pl. anyanyelv, első nyelv, idegen nyelv) felülvizsgálatához vezet. De a metanyelvi fogalmak dekonstrukcióját mellőző MOJANTI (2022) is amellett érvel, hogy sokszor érdemes egyik vagy másik néven nevezett nyelv helyett a többnyelvűséget anyanyelvnek tekinteni.

Ilyen kontextusok nem csak a globális délen léteznek. A globális észak országaiban is sok olyan közösség van, amelyeknek tagjai nem egy államnyelv sztenderdközelie változatát beszélik, többnyelvűek, beszédmódjaik nem kizárólag egy (széles írásbeliséggel rendelkező sztenderdizált) nyelvhez kapcsolódnak, az általuk beszélt nyelvek határait pedig az egynyelvűségi és sztenderd ideológiák mentén gondolkodó beszélőktől eltérő módon érzékelik. Ugyanakkor az ilyen közösségek beszédmódjai egyrészt soha nem függetlenek az északi ideológiáktól, másrészt maguk is nagyon sokszínűek. Minden kontextus eltérő. Korábbi eredményeink szerint például a tiszavasvári kétnyelvű románok gyakran mondják, hogy nem az „igazi” romanit beszélik (ez az északisággal kapcsolatba hozható, sztenderd

ideológia eredménye). Ugyanakkor nem feltétlenül olyan módon választják szét egymástól a magyart és a romanit, vagy nem feltétlenül úgy reflektálnak saját nyelvi gyakorlataikra, mint a magyar egynyelvűként számon tartott beszélők (vö. HELTAI 2020a, 2020b, 2020c). Az ott beszélt romaniban a magyarul értők sok magyarnak vagy magyar eredetűnek tartott szót fedezhetnek fel. A helyi kétnyelvű beszélők azt mondják, ezek romani szavak, de olyanok, mint a magyar szavak (vö. HELTAI 2020c: 94). Más közösségekhez tartozó, különösen is értelmiségi romák viszont úgy vélekednek, hogy ezek magyar szavak, amelyek sokszor a „régí” cigány szavak helyett jelennek meg, és ez a nyelv már „korcs”, „nem igazi”. A romaniul nem beszélők gyakran szintén valamilyen egésznek a megfoghatóságát konstatálják.

A beszéd ilyen egyes nyelvekhez csak ellentmondásosan kapcsolható módjainak alternatív megközelítését kínálja a transzlingválás koncepciója (GARCÍA-LI 2014, magyarul l. HELTAI 2020c), ami a beszélők repertoárját helyezi középpontba. Azt teszi vizsgálat tárgyává, hogy egy beszélő milyen nyelvi erőforrásokat vesz igénybe a megszólaláshoz. Másodlagossá válik az, hogy ezek a megszólalási módok hogyan regisztrálódnak, azaz kik (melyik gyakorlóközösség tagjai) milyen nyelvekhez, nyelvváltozatokhoz rendelik hozzá őket. Így szemlélve ezek a beszédmódok nem „korcsok”, hanem transzlingválisak; túlmutatnak az egyes nyelvek határain. A transzlingválás elméleti lehetőséget kínál e beszédmódok megragadására, és olyan pedagógiát épít rá, amely az így beszélő tanulókat sikeresebbé teszi az iskolában (vö. HELTAI–TARSOLY eds. 2023).

Az állampolgári nyelvi részvétel koncepciójának képviselői annak lehetőségeit keresik, hogy a nem sztenderd, nem egynyelvű, például transzlingvális vagy egyéb okokból alacsony presztízsű beszédmódok hogyan válhatnak a (nemzeti) nyelvként elismert megszólalási módokhoz hasonlóan alapjává a tudatos és teljes értékű állampolgári részvételnek (innen válik érthetővé az angol *linguistic citizenship* terminus). A koncepció STROUD szerint egy olyan konceptuális teret kínál, „amelyben lehetségessé válik a szokásostól eltérő módon gondolkodni a nyelvről és magunkról”, és ami segítségünkre van annak kialakításában, „hogy a nyelv segítségével hogyan viszonyulhatunk etikusabban másokhoz” (2015: 21, HELTAI fordítása). A koncepció tehát transzformatív, a hatalmi viszonyokat átalakító gyakorlatokat feltételez. A nem sztenderd, nem egynyelvű vagy nem az északi értelemben kétnyelvű (tehát kettős egynyelvű) beszélők társadalmi részvétele a tapasztalatok szerint leginkább (szub)kulturális területeken, színjátszásban, zenében jelenik meg először (STROUD 2015: 26). RAMPTON és munkatársai (2022) úgy érvelnek, hogy az alulról jövő kezdeményezések a globális észak struktúráiban csak akkor érhetnek el hatást, ha valamilyen fokú intézményesülést vállalnak. Ez dilemmát jelent, hiszen az intézményesülés kikezdheti az alulról jövő kezdeményezések transzformatív erejét, és abba az irányba vezethet, hogy ezek belesimulnak a fennálló hatalmi elrendeződések kínálta keretekbe.

A kollaboratív kutatás intézményhez is kapcsolódik, de az alulról jövő kezdeményezéseket is képes lehet integrálni. Ezért ebben annak a lehetőségét látjuk, hogy az oktatásbeli és a szubkulturális megjelenéseken túl is támogassuk a transzlingvális beszédmódokat követő polgárok nyelvi részvételét. A kollaboráció során a civil és az egyetemi résztvevők dialógusa új felismerésekhez vezethet. Ahhoz,

hogy a civil résztvevők a kutatást életkörülményeik megváltoztatását célzó legitím kísérletnek tartásák, magukra kutatóként és munkájukra tudományos értékű tevékenységként tekintsenek, egyértelművé kell válnia számukra is, hogy mit tesznek hozzá a kutatáshoz. APPADURAI (2001: 6–7) azt, amit a civil résztvevők a részvételi kutatásba hozhatnak, *helyi tudás*-nak nevezi. Szerinte nem azt kell helyi tudásnak tekinteni, ami szemben áll más tudásfajtákkal, hanem ami alapján megszervezhető és fenntartható a szomszédság, azaz az emberek közti sajátos viszonyrendszerek és diskurzusok hálózata. CANAGARAJAH (2002: 243–244) viszont az északi tudásformákkal állítja szembe a helyi tudást, ami az antropológiai értelmezés szerint egy közösség gyakorlataiból és hiedelmeiből tevődik össze, és olyan elvek összességét jelenti, amelyek szabályozzák az emberek életét, előírásokat, tilalmakat tartalmaznak. Kiemeli, hogy a helyi tudás szemben áll a bevett tudományos paradigmákkal, a kanonizált szakmai tudásformákkal és a politikai intézmények által követett hivatalos eljárásmódokkal és tudással is. A két szerző munkájában közös, hogy a helyi tudásra úgy tekintenek, mint ami nem feltétlenül jól körülhatárolható ismeretekből áll össze, hanem a mindennapi gyakorlatokban, készségekben és képességekben jelenik meg.

Ebben a dolgozatban a helyi tudásra komplex, a lokalitásra és az azon túlmutató keretekre egyaránt vonatkozó ismeret- és tapasztalategyüttesként tekintünk. Ennek aktiválása mind a roma és nem roma civil kutatók közötti, mind a civil és egyetemi kutatók közötti diskurzusnak előfeltétele. Bár a roma és nem roma résztvevők egy városban élnek, az úgynevezett helyi tudásnak mégis más-más aspektusait hozzák magukkal a közös munkába. Ezek a különböző aspektusok a workshopok terében kerülnek interakcióba egymással és az akadémiai tudással, illetve az akadémiai módszertani gyakorlatokkal. A részvételi kutatásban az akadémiai tudástermelés és a publikáció gyakorlatai is átalakulnak. Céljaink közé tartozik a közös publikáció és/vagy a szélesebb rétegekhez szóló, de mégsem ismeretterjesztő, hanem tudományos igényű megszólalás, és ez megköveteli az akadémiai publikációs stílusnak megfelelő írásmódok újragondolását. A kutatócsoport tagjai számára ez egyelőre útkeresést jelent. Törekszünk arra, hogy az akadémiai munka két általunk legáltalánosabbnak és legfontosabbnak ítélt jellemzőjét, a rendszereséget és a reflexivitást a workshop terében érvényesítsük.

A következő fejezetben bemutatandó kutatásunkban mind a civil, mind a hivatalos kutatók sokat foglalkoztak a saját nyelvi gyakorlataikra és repertoárjukra, kutatói pozíciójukra és tudástartalmaikra való reflektálással, és hangsúlyos volt a többnyelvűségnek a tudományos megismerést segítő értéként való elismerése. A kutatás és a résztvevők bemutatása után kitérünk arra, hogy a workshopok milyen transzformációkat indítottak el a résztvevőkre, a környezetükre és a tudományos munka mivoltjára nézve.

3. Háttér és módszertan: részvételi workshopok Tiszavasváriban. A kutatás helyszíne Tiszavasvári, mely két faluból, Büdből és Szentmihályból jött létre a 20. század közepén. A mintegy 12 000 fős városban helyi becslések szerint mintegy 4000–4500 roma él, akiknek többsége, körülbelül 2500 fő a kétnyelvű közösség tagja. Romák és nem romák elkülönülve élnek: míg a nem romák in-

kább a belvárosban laknak, addig a romák a város két szélén, szegregátumokban. Az egyik ilyen szegregátum a bűdi részen található, ahol magyarul beszélő „magyar cigány” családok élnek. A szentmihályi részre eső szegregátumban élő oláh cigányok viszont a magyar mellett romaniul is beszélnek. A településen a magyarok és a romák együttélése nem feszültségmentes, bár nyílt konfliktusokra csak elvétve kerül sor (vö. HAIN–BALÁZS 2023).

Kutatócsoportunk 2016 óta jelen van Tiszavasváriban. Munkánk egy, a két-nyelvű beszédmodok megismerését célzó nyelvészeti etnográfiai kutatással kezdődött. A kutatás színterei között volt az az általános iskola is, ahová a két-nyelvű családok gyerekei járnak. Itt óralátogatásokon vettünk részt, interjúkat készítettünk, beszélgettünk tanárokkal, szülőkkel. Megállapítottuk, hogy a nyelvi szocializáció nem egynyelvűségi minták szerint folyik, és az iskolába kerüléskor a gyerekek romani kompetenciái rendszerint jobbak, mint a magyarhoz rendelhető kompetenciái (vö. HELTAI 2020c: 96–101; HELTAI–JANI–DEMETRIOU 2019). A munka folytatásaként az iskola vezetésével és egyes pedagógusokkal, szülőkkel együttműködve, a translíngválás koncepciójára építve kidolgoztunk egy olyan pedagógiai hozzáállást, illetve olyan tanulásszervezési módokat, amelyek lehetővé teszik a helyi romani beszédmodok tanulásba való bevonását. Tapasztalatainkat egy videótárban (elérhető a „romani translíngváló videók” kereséssel) és egy kötetben (HELTAI–TARSOLY eds. 2023) foglaltuk össze.

A program transzformatív jellegét oktatáson kívüli vonatkozásokra kiterjesztendő, illetve romák és nem romák békés együttélését támogatandó, 2022 nyarán egy részvételi etnográfiai kutatást kezdeményeztünk a településen. Részt vett a projektben hat (30 és 60 év közötti, nyolc vagy kevesebb osztállyal rendelkező) helyi roma asszony, akik korábban már közreműködtek egy romani mesekönyv írásában (Tiszavasvári Transzlíngváló Műhely szerk. 2020) és a translíngváló projektet összegző kötet (HELTAI–TARSOLY eds. 2023) elkészítésében is. Ezekben a munkákban számos, az írásbeliséghez és az etnográfiai munkához kapcsolódó tapasztalatra szert tettek. Részt vett továbbá hat (40 és 70 év közötti, felsőfokú végzettséggel rendelkező) helyi nem roma asszony. Ők személyes ismeretségen alapuló megkeresések után vállalták a részvételt. A megkeresés alapja az a feltételezés volt, hogy nyitottnak mutatkoznak a romák és magyarok közötti párbeszéd erősítésére. A helyi (civil) résztvevők azért nő, mert a korábbi, két-nyelvű beszélőkkel közös projektjeinkbe a hosszas, aprólékos munkát igénylő együttműködést – többek között a roma közösségben jellemző nemi szerepek miatt – könnyebb volt nőkkel kialakítani és fenntartani. A nem roma résztvevők megkeresésénél már szempont volt, hogy szintén nőket keressünk meg. A nem civil résztvevők a Károli Gáspár Református Egyetem Nyelvi Sokféleség és Társadalmi Részvétel Kutatócsoportjának tagjai (oktatók és hallgatók). Egy-egy, a helyiekkel közös tevékenység során közülük jellemzően 4-7 fő volt jelen.

2022 júliusa és 2023 augusztusa között összesen 22, egyenként 120 perces workshopot szerveztünk a helyi művelődési házban vagy a város roma és nem roma gyerekek által egyaránt látogatott általános iskolájában. Az első néhány alkalommal a csoportdinamikára és a kutatási cél közös meghatározására koncentráltunk. A közös munka célját a nem civil résztvevők, teret hagyva a közös célok

kialakításának, nem konkretizálták: egyrészt a romák és nem romák együttélését körülvevő nyelvi gyakorlatok és ideológiák vizsgálatát jelölték meg, másrészt azt, hogy a workshopok hozzájáruljanak romák és nem romák békés együttéléséhez. Az első alkalmak során olyan témákat kerestünk, amelyek mindenki számára fontosak. Végül egyebek mellett foglalkoztunk a workshopokon a roma és nem roma családok közötti hasonlóságok és különbségek témájával, a generációk együttélésének kérdéseivel, a kétnyelvűséget, a romani nyelvet és annak írásbeliségét övező kérdésekkel, a beszédünket alakító és mások rólunk alkotott véleményét befolyásoló nyelvi jellegzetességekkel, a szegénység kérdéskörével, a szegregált oktatással vagy a férfi-női nemi szerepekkel. Ezek a témák a bevezetőben említett feszültségek mentén formálódtak: az egyetemi tagok saját érdeklődésük, ideológiáik, illetve a finanszírozással, a tudományos életútjukkal kapcsolatos szükségyszerűségek mentén elsősorban a nyelvi gyakorlatokkal és ideológiákkal kapcsolatos témákat fókuszították, míg a civil résztvevők érdeklődése némileg más hangsúllyal, általánosságban irányult minden emberek közötti viszonyra. A közös tevékenységek során az egyetemi résztvevők továbbá szorgalmazták a nyelvi vonatkozásokra való reflexiót, illetve bemutatták az etnográfiai kutatómunka olyan jellegzetességeit, mint a rendszeresség, többszempontúság és a reflexivitás. A résztvevők ezekre a kérdésekre többször vissza is tértek.

A kutatás eddig megjelent, a civil és az egyetemi résztvevők által közösen jegyzett termékei a következők: egy sokszerzős, beszédünk meghatározó jegyeiről, a szövegekről szóló tanulmány (HELTAI et al. 2023), két, a helyi lapban megjelent újságcikk (Tiszavasvári Hírmondó 2022, 2023), egy (időközben támogatást nyert) OTKA-pályázat (K146393) keretében készülő, részvételiségre épülő nyelvészeti etnográfiai folyóirat (Duj Dzséne – Ketten) két száma, és egy, a részvételi kutatásról szóló digitális tananyagcsomag (Digitális Tananyagcsomag 2023). Eddig két további, a projekthez kapcsolódó tudományos publikáció jelent meg. Az egyik azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy hogyan jelennek meg a workshop résztvevőinek beszélgetéseiben az (in)szekuritizációs, függőségeket fenntartó diskurzusok mellett a konvivialitás irányába mutató gyakorlatok és ideológiák (HELTAI 2023), a másik pedig a workshop résztvevőinek változó ideológiáira, és ezzel kapcsolatban a workshopon nem részt vevő helyiekkel való, megváltozó kapcsolataira fókuszál (HELTAI–TARSOLY 2024). (A workshopok ezután is folytatódtak és jelenleg is szerveződnek, de a közös munka immár egy újonnan létrehozott, Duj Dzséne – Ketten címmel megjelenő részvételi szemléletű folyóiraatra koncentrálnak.)

E dolgozat középpontjában a 2022 novemberében két egymást követő nap délutánján rendezett workshopok állnak. A résztvevők ekkor már több alkalommal is találkoztak egymással, így a közös munka oldott légkörben zajlott. A munkáról, ahogy az első workshop kivételével mindig, videófelvételt készítettünk. Ez alkalommal egyrészt arra a közös térre koncentráltunk, amelyben a helyiek élnek, és amelyeknek a közös tevékenységeken keresztül a nem helyiek is részévé váltak. Másrészt arra reflektáltunk, hogy ebben a közös térben hogyan alakul a résztvevők (kutatói) szerepe. Előbb három vegyes, helyiekből és nem helyiekből álló csoportban három témát dolgoztunk fel: oktatás és oktatási intézmények a városban, nyelvi gyakorlatok a városban, valamint romák és nem romák találkozási

pontjai, terek a városban. Megállapításait minden csoport egy plakáton összesítette, majd az eredményt ismertette (magyar és/vagy romani nyelven) a többiekkel. Ezután – a kutatásvezető kezdeményezésére – arra reflektáltak egy páros munkában végzett, de írásos feladat során a résztvevők, hogy hogyan érzik magukat a workshopokon, hogyan kommunikálnak a közös munkáról másoknak, illetve hogyan fogalmaznak meg, mi is számukra a kutatói szerep. A második napot úgy kezdtük, hogy felolvastuk az egyetemi résztvevők korábban megírt ez irányú gondolatait. Ezt a helyiek előző napi írásainak szóbeli összegzése és kiegészítése, majd egy erről szóló reflexív beszélgetés követte. Ezután az egyik hallgató tartott egy előadást egyéni kutatásáról, amely egy korábbi projektünkben a roma résztvevőkkel közösen létrehozott mesekönyvek heterográf írásmódjaival foglalkozott. Ezt egy újabb reflexív beszélgetés követte, amelynek során a résztvevők áttekintették, hogy hogyan épül fel egy egyéni kutatás (téma meghatározása, kutatási kérdés, hipotézis, módszerek, adatgyűjtés, értelmezés), és milyen módon befolyásolja egy kutatás menetét, kérdésfeltevéseit és eredményeit, ha azt részvételi módon végzik.

4. Elemzés: mi teszi a nyelvészeti etnográfust, és mit kell tudnia? Az 1. példasorban olvasható, kutatói pozícióról szóló állásfoglalások a workshopot megelőző egyetemi kutatási szemináriumról készített jegyzőkönyvből származnak. Elöl a két szerzőnek, majd utána azoknak az egyetemi hallgatóknak a gondolatai olvashatók, akik a 2022. novemberi workshopon részt vettek.

1. példasor

- Márk Nem azt szokta meg, hogy ilyen [kutatói] szerepben tetszelegjen, ezért furcsa volt, és nem tudta, hogy kell viselkedni egy ilyen szerepben. Mi a szerepe mint kutatónak így, hogy ennyi kutató van körülötte. Mindenki kutató, mit tudok én hozzátenni, kérdezte magát. Arra jutott, hogy nem tudja. De mégis! A saját nézőpontja bevonásával tudja a legjobban ösztönözni a többi kutatót. Ezért fontos, hogy a saját nézőpontját ismeresse velünk a projekt folyamán.
- János Ezért kapom a fizetésem, és meg kell tudnom birkózni azzal a gondolattal, hogy a többiek viszont nem, és ebből sok minden következik. Például az, hogy felelősséget viselek, és meg kell mondanom mindenféle zavaros pillanatokban, hogy mit kell csinálni, mint például most. Ugyanakkor azért az innováció mindig izgalmas, mert új dolgokat csinálunk. Az innováció itt szerintem az, hogy olyan emberek is kutatással foglalkoznak, akik eddig nem tettek ilyet, akik meg tettek már ilyet, megtanulják, hogy nem csak az ő elképzeléseik vannak a világon, és nem csak ők tudnak részt venni tudományos diskurzusokban.
- Lili¹ Azon gondolkodom, hogy ha nem veszek részt a vasvári eseményeken aktívan, akkor is kutató vagyok-e attól, hogy elolvasok egy-két cikket a témában és erről filozofálgatok. Akkor ez most mi? Ez ugyanolyan,

¹ A University College London hallgatója, és online vesz részt a kutatói szemináriumon.

mint amit beszéltünk a cikkről, hogy beszéllek olyanokról, amikről nem tudok eleget?

- Kamilla Azon gondolkodom, hogy vannak, akik kevésbé érezhetik magukat jól ebben a helyzetben, mint egy konvencionális értelemben vett kutató. Nekik milyen megélni, hogy ők úgy kutatók, ahogy, és hogy ők vajon ugyanolyan értékesnek tekintik-e a helyi tudást? Biztos nehéz lehet nekik kompetensnek érezni magukat. Akkor az akadémiai tudás és a helyi tudás nem alá-fölérendeltségi viszonyban van, de szerintem a helyiek erre nem feltétlen így gondolnak.
- Vera Az jutott eszembe, és ez ellentmondásos, hogy attól érzem magam kutatónak, hogy nem éreztem, hogy a workshopon különb lennék a többieknel, meg egységesen gondolkodunk egy adott témáról, mindenki más-más irányból közelíti meg, de mindenki ugyanazt az ajtót keresi. Mindenkinek más-más irányból van bejárata a kérdés felé.
- Dávid² 1. Minden elolvasott cikkel, workshopkal bővül a látásmódom, mert megismerem más emberek gondolkodását. Ez nemcsak a személyiségemre van hatással, de kutatóként is új szempontok vetődnek fel bennem. Például: a szegregáció vagy a transzlingválás mennyire foglalkoztatja a csoport többi tagját (a kutatótársakat), ezeknek új rétegeit fedezem fel (vagy egy cikk esetén más megközelítéseket). 2. Szociológián nem ilyennek képzeltem el a kutatást, az alatt az egy év alatt, ameddig oda jártam, részvételiségről nem is hallottam. Ez egész más, mint a kérdőíves vagy akár a fókuszcsoportos interjúk, sokkal szabadabb és autentikus, mert a résztvevők direktbben beszélnek saját problémáikról (nem mi/részben mi találjuk ki a témákat/szempontokat, de ők is hozzátesznek sok gondolatot).

A hozzászólások egyik közös vonása a bizonytalanság érzésének megfogalmazása. Mindenki keresi a helyét a részvételiségben, illetve próbálja meghatározni, hogy mi az a tudás, ami az övé, és ami a többiek, a közös munka hasznára lehet. A helykeresésnek folyománya az is, hogy a hallgatók és oktatók a civil kutatókhoz képest is definiálják szerepeiket, lehetőségeiket. Eközben időnként felvagy újrarajzolják a dichotomikus viszonyokat az egyetemi oktatók és hallgatók (máskor saját maguk), illetve a civil résztvevők között („ők úgy kutatók, ahogy”, „nem mi/részben mi találjuk ki”. Ennek hátterében azonban épp e dichotómia meghaladásának szándéka, az ezzel kapcsolatos lehetőségek keresése áll. Márk azt mondja, hogy ő nem tud többet vagy mást, mint a többiek, de ha a magáét elmondja, az ösztönzőleg hat másokra. János is a relációt emeli ki: az egyetemi szereplők megtanulják, hogy „nem csak az ő elképzeléseik vannak a világon”. Kamilla is ezt emeli ki, amikor elmondja, hogy ráébredt arra, hogy az, amit a helyiek tudnak, és az, amit az egyetemiek tudnak, nem feltétlen alá-fölérendeltségi viszonyban vannak egymással. Vera szintén másokéhoz viszonyítja saját pozícióját: nem érzi magát különbnek senkinél, aki jelen van a kutatásban.

² Utólag, írásban küldte el hozzászólását, az előkészítő szemináriumon nem vett részt.

Szintén több hozzászólásban feltűnik az azzal kapcsolatos kétség, hogy a résztvevők meg tudnak-e felelni annak a szerepelvárásnak, ami érzésük, értelmezésük szerint rájuk vár a projektben. Márk nem tudja, hogyan kell viselkedni ebben a szerepben. János amiatt aggódik, hogy meg tud-e felelni vezetői szerepének, át tudja-e segíteni a csapatot a dilemmákon, új helyzeteken, képes-e koordinálni a közös munkát. Lili külföldi tanulmányait végezve kapcsolódott be, ez korlátozza részvételét és okoz számára dilemmákat. A harmadik pont, ami több hozzászólásban közös, az újdonságnak, azaz annak az érzékelése, hogy olyan új tudás jön létre, ami eddig nem volt az övék. Erről János is szót ejt, amikor innovációról, illetve arról beszél, hogy megtanulhatja, megtapasztalhatja, hogy a világ, például a nyelvi sokféleség tudományos értelmezése nem az egyetlen létező és legitim értelmezés. Dávid hozzászólásában is fontos elemként jelenik meg, hogy folyamatosan új szempontok vetődnek fel, ráadásul olyanok, amelyek őt magát is nagyban alakítják („a személyiségemre is hatással van”).

A 2. vignettán a civil kutatók hozzászólásai olvashatók. Ezek, ahogy fentebb kitértünk rá, két lépcsőben készültek: előbb négy páros pármunkában egy-egy rövid írásos feljegyzést készített az első nap végén, majd ezek felolvasásán alapult egy reflexív beszélgetés a második napon. A példasor szövegeit a hangfelvétel lejegyzésével és a lejegyzett szöveg szerkesztésével készítettük el. A [...] jellel jelölt részeknél tagmondatokat vagy mondatokat hagytunk ki, elhagytuk az érdemi hozzászólások közötti, munkaszervezéshez kapcsolódó részleteket, és néhány, a beszélt nyelvre jellemző ismétlés, megakadás elhagyásával rövidítettük a szöveget.

2. példasor

Kati (és Sára) Én az elején, mikor megérkeztünk, akkor engem egy kicsit félelem fogott el [...]. De feloldódtak szerintem bennünk [...] ezek a gátlások, és sokkal empatikusabbak lettünk szerintem egymással. [...] Hát nem igazán érezzük magunkat kutatóknak, inkább barátokként nézünk, azt hiszem, mindenkire. [...] Sok önismertetet tanultunk szerintem, sokat bővült a szókincsünk ebből a rengeteg sok idegen szóból, amit itt hallottunk, elolvastunk cikkekből [...]. Jó szívvel jöttek, mondja Sára, mert már dolgoztak veletek, és nem vagytok nekik idegenek, és hogy híresek lettek a könyv által, ezt mondta. Hát ennyit írtunk.

Sz. Erika (és Melinda) [...] Tehát akkor mi ketten egy dolgot, egyféleképpen fogalmaztuk meg, de megbeszéltük. Nagyon örültünk, hogy kiválasztottak bennünket erre a kutatómunkára, nem is tudom, hogy történhetett, [...] de így utólag visszagondolva az az érzésem, hogy a Jóisten előttem járt, mert nekem meg kellett valamit tanulni. Örülünk annak, hogy segíthetünk másoknak, hogy jobban megismerhessük a cigányok, romák életét. Amikor erről másoknak beszélünk, nemcsak a cigányok között, hanem a magyarok között is, úgy érezzük, ez a betekintés a kutatómunkába egy kis missziós munka. [...]

- Nekünk ez egy önismeret, meglátjuk a saját hibáinkat, felismerjük, a Jóisten rámutatott arra, hogy ne legyünk személyválogatók, ez rám vonatkozik [magára mutat] [...].
- Melinda Hát eleinte nagyon meg voltunk ijedve mind a hatan, hogy jaj, most magyarokkal, hogy lesz ez, mint lesz ez, hogy alig tudtunk beszélni. Most meg már feloldottunk.
- Izabella Mert féltünk, hogy össze fogunk veszni mindenben.
- Melinda Nagyon sokat félre kellett nekünk tenni, meg hogy feloldódjunk, és most meg már semmi gond.
- Andi [...] Először azzal kezdeném, hogy elmondom akkor, Mária mit (és Mária) mondott. Ő azt mondta, hogy nagyon jól érzi magát ebben a társaságban [...]. Azt mondta, hogy nagyon jó élmény, hogy vannak még olyan emberek, akik értékelik őket mint romákat, és hogy mások látnak bennük valamit, és összességében ugye, hogy miért jó ez neki, ő rendkívül büszke erre az egészre [...].
- Hát én, nagyon egy kíváncsi ember vagyok, nem gondolom magam kutatónak. Annak örülök, hogy itt lehettem, olyan érdekes volt ez, hogy én önként jelentkezés módon, egy Beával történt beszélgetés alapján kerülhettem ide, úgyhogy köszönöm szépen. Én [...] nagyon örülök, hogy ha megismerhetem más emberek nézőpontját, ez mindig számomra azt jelenti, hogy apró lépéseket teszek, hogy megismerem másokat, így tisztelet és az elfogadás felé lépések, tehát nekem, nekem ez egy ilyen személyiségfejlődési lehetőség akár, mint ahogy te mondtad, hogy önismeret is [Katira mutat]. Úgyhogy számomra, amit tegnap is írtam lélekemelő ezen kis közösség tagjának lenni. [...]
- K. Erika [...] Először Icának mondanám el akkor a gondolatait, bár itt ül (és Ica) mellettem, úgyhogy kiegészíti. Ő úgy mondta, új dolog, szerinte a cél az közös, de nem egyérfelkölödésű emberekkel vagyunk együtt, számára ez azért új. Tehát meg is magyarázta, hiszen ő helytörténeti kutatásokban volt benne [...], itt ugye pedig nem is tudtuk azt sem egyáltalán, kinek milyen a gondolata. [...] Büszke arra, hogy itt van, minden alkalommal törekszik arra is, hogy adjon. Sok új dologgal megismerkedik, így módszerekkel, eszközökkel, apró ismereteket kap, ami egy nagy értékű egész lesz ezáltal, és nagyon nagyra értékeli Ica itt az emberi kapcsolatok pozitív alakulását, tehát hogy jó együtt lenni, és jó barátságban lenni.
- Magam részéről én azt írtam, hogy én az alkalmak kapcsán nem érzem azt, hogy kutatásban vagyok benne, néha úgy érzem, hogy az egész életem egy részvételi kutatás. Közel 30 évet a bűdi romákkal és 15 évet pedig Széles úti romákkal éltem együtt szinte, és dolgoztam együtt. [...] És én úgy gondolom most, hogy maguk a módszerek nagyon közel állnak hozzám, mert mindig így kellett dolgoznom, tehát soha nem lehetett az, hogy nem kérdezem meg az ott élő embereket, vagy nem együtt gondolkodunk bizonyos

kérdésekben, és ezért ez számomra közeli, de nagyon tetszenek az új látásmódok, az új ismeretek, amik azért számomra is újak. Tehát igyekszem magamban tudatosítani, mert sokszor elfeledkezem itt róla, ami szerintem jó is, tehát nem az jár az eszemben, hogy kutató vagyok, hogy azért ez tényleg egy kutatócsoport. [...] Tegnap is olvastam a Facebook-bejegyzésedet [Icára tekint], hogy „elmentem a kutatócsoportba”, hú, mondom, tényleg, mi kutatócsoportban vagyunk, és tényleg, mi kutatók vagyunk, és hát természetesen engem is ez olyan büszkeséggel tölt el.

Ica Igen, mert én erre olyan büszke vagyok, és akkor mondom, igen, hogy kutatócsoport [...].

Réca Én mondom? Hát én úgy érzem, hogy nem én vagyok a kutató, meg a többi öt asszony, hanem minket János kutatott föl, és nagyon szépen megköszönjük neki, így van, ő kutatott fel minket [...].

Elizabeth Én úgy érzem magam kutatóként..., az igazságot felfedezni, kutatóként, valójában milyenek az emberek.

A roma–nem roma vegyes párok (az első három pár) munkáját összefoglalandó a nem roma résztvevő beszélt hosszabban. A negyedik párost két nem roma résztvevő alkotta, a végén pedig két olyan roma résztvevő szólt röviden hozzá, akik előző nap nem voltak jelen. Közülük a második rövid hozzászólását előre, otthon leírta. A munka e szakaszát a nem roma résztvevők dominálták. Ez rámutat bizonyos, a projekt során sem teljes mértékben leküzdött egyenlőtlenségekre, amelyekre a roma résztvevők közül többen is utaltak („meg voltunk ijedve”, „féltünk”). A roma résztvevők óvatosak („sokat félre kellett nekünk tenni”), vagy például a maguk szerepét kisebbítő és a másikat felnagyító módon udvariasak („János kutatott föl, és nagyon szépen megköszönjük neki”). A rasszionyelvészeti megközelítések az ilyen gyakorlatokat a hallgatkozó többségi alak (a *white listening subject* [FLORES–ROSA 2015] koncepcióját fordítottuk így) letaglózó, a diskurzusokat meghatározó következményének tudják be. Eszerint a kevesebb hatalommal bíró beszélők diszkurzív gyakorlataikat akaratlanul is a többségi álláspontnak való megfelelés szándékával alakítják: magukat esetleges sérüléstől, jogtiprástól védve úgy beszélnek, ahogy megítélésük, érzésük szerint az a hatalommal bírók számára tetsző.

Abban, hogy a nem roma résztvevők dominálják ezt feladatot, annak egy nyelvű jellege is közrejátszik. A megelőzően készített multimodális termékek (plakátok és prezentációjuk) esetében például nemcsak a termék elkészítésénél, hanem annak prezentációja során is arra kértük a résztvevőket, hogy ne csak magyarul dolgozzanak. Ennek eredményeképpen a plakátokra kerültek romani erőforrások, ezekkel kapcsolatban az egy nyelvűek kérdéseket tettek fel a két nyelvűeknek, illetve a romani a prezentációkban is megjelent. Ez persze még mindig nem biztosítja a megszólalási módok egyenlőségét, hiszen az egy nyelvű résztvevőkre tekintettel a pármunka alapértelmezett nyelve a magyar volt. Jól mutatja ezt az egyenlőtlen helyzetet az a megjegyzés, amit János feljegyzett: „az egyik roma résztvevő azt mondta a pármunka alatt, hogy »de kár, hogy nem cigányul van, mert

akkor jobban érteném»”. A transzlingváló nyelvi gyakorlatok támogatása további erőfeszítéseket ír elő a workshop tagjai számára. Kíváncsú mind a műhelyen belüli kommunikáció, mind a publikációs gyakorlatok tekintetében a transzlingváló gyakorlatok támogatása és a romani nyelvi erőforrások fokozottabb megjelenítése.

A romani nyelvi gyakorlatok közös munkába való bevonása azonban könnyen álságossá is válhat. Esetenként sporadikus marad, egy-két szóra korlátozódik. Sok esetben az egynyelvűek spontán nyelvtanulását, nyelvi formákkal való ismerkedését szolgálja. Az is előfordulhat, hogy az egynyelvűek szórakoztatására vagy az egyetemi résztvevők nyomására valamiféle attrakcióként jelenik meg. Például az egyik roma résztvevőnk csoportja plakátjának bemutatásakor a piacot, a piacon jellemző (nyelvi) gyakorlatokat romani nyelven mutatta be. A nem roma résztvevők többsége egy ilyen romani prezentációt csak nagyon korlátozottan tudott követni. Jelenthetné ez akár a romani gyakorlatok karanténba zárását, termékként való mutogatását is, ami felvet etikai kérdéseket. Azonban egy romani nyelvű prezentáció a romaniul nem vagy nem jól értő résztvevőket figyelmezteti is arra, hogy a műhely többnyelvű, illetve értelmezhető az alávetett pozícióban lévők ellenállását megjelenítő gyakorlatként is. Mindenki megélheti a teljes hozzáférés hiányát. Továbbá a romani bevonása a munkába motiválóan hathat a roma résztvevőkre. A mi megítélésünk szerint a prezentáció során ez (is) történt. Ennek eredménye, hogy többet és szívesebben beszélnek, olyan adatokat is generálva, amelyek egynyelvű munkaszervezés mellett nem jöttek volna létre. Ilyen esetekben a felvétel segíti a későbbi elemzést, értelmezést, ami szintén közös munkát igényel, hiszen a lejegyzéshez, elemzéshez romani kompetenciákkal rendelkező civil résztvevő közreműködése szükséges.

A bizonytalanság sokkal kevésbé meghatározó érzület ezekben a hozzászólásokban, mint az egyetemi résztvevők hozzászólásaiban: a civil kutatók, romák és nem romák egyaránt, épp a bizonytalanság, a félelem és az ijedtség elmúlásáról számoltak be („feloldódtak szerintem bennünk ezek a gátlások”, „jó szívvel jöttünk”, „nagyon jó élmény” stb.). A workshop olyan teret nyitott, amiben mindenki jól érzi magát, és amiben lehetővé vált olyan párbeszéd, ami máshol nem jöhet létre. Ez sikernek is tekinthető, de értékelhető úgy is, hogy a részvételiség korlátozott maradt a tekintetben, hogy ki határozza meg a kutatás céljait és menetét, és a civil résztvevőkön nincs vagy kevésbé van ilyen jellegű teher. Ezzel kapcsolatos feszültség egyedül annál a nem roma résztvevőnél érzékelhető, akinek érzéseiről párja úgy számol be, hogy „a cél az közös, de nem egyérdeklődésű emberekkel vagyunk együtt, számára ez azért új”. A szóban forgó résztvevő, aki korábban több helytörténeti kutatásnak volt vezetője, az állandó egyeztetést igénylő kollaboratív etnográfiai munkát néha zavarba ejtően szétartónak érzi – hasonlóan egyébként Jánoshoz, aki szintén megfogalmazta, hogy sok dilemmával járó feladat megmondani „mindenféle zavaros pillanatokban, hogy mit kell csinálni”.

A kutatói szerep kérdése a többi hozzászólásban más vonatkozásban kerül elő. Többen emelték ki, hogy tanultak valamit: önismeretet, más emberek nézőpontjainak az észrevételét, de akár új szavakat is. Ez elsősorban a nem roma résztvevők hozzászólásaiban erős motívum. A romák inkább azt emelték ki, hogy „mások látnak bennük valamit”, vagy – félig viccesen – hogy (a korábbi munkák

eredménytermékein keresztül) „híresek lettünk”. A roma résztvevőkkel régebbre nyúlunk vissza a hivatásos kutatók együttműködése. Így számukra a szerep már megszokottabb. A tisztviselőként, gyakorló pedagógusként vagy családi vállalkozásokban dolgozó nem roma résztvevőknek van valamiféle elképzelése arról, hogy milyen egy „kutatás”. De a munkamódszerek és az a munkaszervezés, amivel itt szembesülnek, nem találkozik ezekkel az elképzelésekkel, tapasztalatokkal. Mivel a roma résztvevők más projektekben korábban is együttműködtek a hivatásos kutatókkal, számukra ennek újdonságértéke már kisebb.

Az utolsó páros munkáját ismertető nem roma résztvevő beszél arról is, hogy mi az a tudás, amit a projektbe hoz. Kiemeli, hogy a másik emberrel való kollaboráció egész pályafutásának alapvető jellemzője volt, és ezzel kapcsolatos tapasztalatait tudja a közös tudományos munkához hozzátenni. A többiek kevésbé arról beszélnek, hogy valamilyen tudással járulnak hozzá a munkához, hanem inkább arról, hogy valamit kaptak. A tanulás és az önreflexió lehetősége mellett azt emelik ki, hogy egy közösség tagjaivá váltak, ami „lélekemelő”, és ami azt az érzést adja, hogy „mások látnak bennünk valamit”. Az ilyen hozzászólások a relációra fókuszálnak: a workshopokon létrejött az azzal kapcsolatos tudás, hogy hogyan lehet párbeszédet kialakítani és fenntartani. Másrészt ez azt is mutatja, hogy az egyetemi résztvevők és a civil résztvevők között elérni kívánt egyenrangúság korlátozottan valósult meg, és bár előbbiek szeretnék átadni az innováció lehetőségét, utóbbiak ezt a hivatásos kutatók felelősségi körébe utalják, és azt hangsúlyozzák, hogy ők itt a személyes és közösségeként való fejlődésüket támogató tudást kapnak. Az egyik roma résztvevő, vállalva a „kutató” címkéjét, azt látja, itt lehetősége nyílik az „igazságot felfedezni”, megvizsgálni, „valójában milyenek az emberek”. Ez a hozzászólás nem a személyes fejlődésnek, hanem a világ megismerésének a lehetőségét hangsúlyozza. Talán ez vág leginkább egybe azzal, amit e sorok írói (és talán a tudománnyal hivatásszerűen foglalkozók általában) gondolnak arról, hogy mi egy nyelvészeti etnográfiai kutatás célja.

A workshopok gyakorlóközössége, (vö. WENGER 1998) összevetve a hagyományos etnográfiai munkaformák során jellemző interperszonális kapcsolatokkal (interjú, résztvevő megfigyelés), a tudás létrehozásának más lehetőségeit hordozza. Ahogy a cikk írása során egy reflexív beszélgetésben az egyik civil résztvevő megfogalmazta, itt nem a kutató összegez és szintetizál saját tapasztalatai alapján és saját szűrőjén keresztül. Ehelyett az interakció résztvevői közösen fogalmazzák meg a válaszokat az egyébként közösen feltett kérdésekre. E munka során kevésbé arról van szó, hogy összeadódik valamilyen (egymástól egyértelműen elválasztható) akadémiai és helyi tudás. A részvételi kutatás interperszonális viszonyaiban sokkal inkább új identitásfolyamatok indulnak be. Például egyes résztvevők önértékelése pozitív irányban változik. Mások új nézőpontok befogadására válnak képessé. Megint mások új szerepekkel tudnak azonosulni, és azokban a szerepekben tudják saját személyiségüket formálni. A workshop munkaformája nemcsak tudás létrehozására alkalmas (nemcsak információforrás), hanem a társadalmi viszonyok transzformációjára, új szinergiák kialakítására is. A résztvevők aztán a workshopon kívüli társas kapcsolataikban ezeket az új módon létrejövő tudásformákat, identitásokat tovább is adhatják (vö. HELTAI–TARSOLY

2024). A részvételi kutatás ebben több a hagyományos etnográfiai munkaformáknál (korábbi projektjeinkben szerzett ezzel kapcsolatos tapasztalatainkhoz vö. TARSOLY et al. 2023).

A résztvevők reflexív gondolatainak elemzése a következő megállapításokhoz vezetett el. A munkaszervezéssel, a tudás létrehozásának mikéntjével és a kutatási célok közös meghatározásának nehézségeivel kapcsolatos dilemmák inkább a hivatásos kutatókat foglalkoztatták. A civil résztvevők a közösségélményt, a kapcsolódás lehetőségét emelték ki. A komolyan vételt, a párbeszéd esélyét, a másik emberről való tanulást érzik olyan új lehetőségnek, amihez hozzáfértek a kutatáson keresztül. A részvételi kutatás tematikájának, céljainak alakításával kapcsolatos felelősséget azonban inkább az egyetemi résztvevők hatáskörébe utalták. A részvételi kutatás során a résztvevők kollaborációja transzformatív változásokhoz vezet. Az összefoglaló fejezetben egyrészt áttekintjük, hogy kutatásunkban hogyan kapcsolódik össze a kollaboráció mint kutatási mód és az állampolgári nyelvi részvétel mint szemlélet. Másrészt olyan szempontból tekintjük át az elemzés eredményeit, hogy mi lehet érdekes belőlük a tudományos kutatás módszertanait alakító diskurzus, illetve a civil tevékenységek hatékonyságát és sikerességét tárgyaló diskurzus számára.

5. Összefoglalás. Civil résztvevőink azt hangsúlyozták, hogy ők nem kutatják a valóságot, hanem a közös munkán keresztül épülnek. Azt, ami ebben a közös tevékenységben számukra építő, nem a hivatásos kutatók hozzák, és talán nem is a helyiek. Az abból adódik, hogy ennyi „nem egyérdeklődésű” ember közös pontokat keres. Az együttes munka, egymás kiindulópontjainak, megismerési gyakorlatainak az elismerése teremti meg mindenki számára a közös tevékenységhez való hozzáférés lehetőségét. Az állampolgári nyelvi részvétel lehetősége valóságossá válik: a résztvevők úgy élhetik meg aktív, a társas viszonyokat alakító nyelvi állampolgárságukat, hogy nem kell nélkülözniük otthoni beszédmódjaikat, szokásos társas gyakorlataikat. Azok a közös munkában helyet kapnak, a többiek elismerik fontosságukat. Ezek projektünknek azok a vonásai, amelyeket a déli elméletektől kölcsönöz. A nyelvi részvétel déli koncepciója és a kollaboratív jellegű kutatás egymást erősítik. Az együttműködés során olyan transzlingváló nyelvi gyakorlatokat, a többségitől eltérő megismerési módokat is tudományművelésre alkalmasként, egyenrangúként ismernek el a résztvevők, amelyek egy nem részvételi kutatásban legfeljebb feldolgozandó adatként vagy megidézett kiegészítő perspektívaként jelennek meg.

Az itt elemzett nyilatkozatok 2022. novemberiek. A rákövetkező, 2023. januári találkozásunk során készültek el az alapjai a sibbolethekről szóló a publikációnak (HELTAI et al. 2023). Ezt a civil és az egyetemi résztvevők azért jegyzik közösen, mert abban mindegyikőjük gondolatai jelen vannak. Gondolataikat a résztvevők a workshop során vagy szóban, vagy írásban formázták meg, az egyetemi résztvevők egységes szöveggé gyúrták, majd a helyiekkel közösen még egyszer áttekintették, ellenőrizték az írottakat. Ebben a munkában is és a korábban a transzlingválásról szóló kötetünkben (HELTAI–TARSOLY eds. 2023) is kísérletet tettünk arra, hogy a résztvevők hangjait az akadémiai publikációs gyakorlat kere-

teihez illesszük. Ezek a kísérletek nem mentesek az ellentmondásoktól. Felmerül, hogy lehet-e, illetve kell-e ezeket a hangokat és beszédmódokat úgy prezentálni, hogy az megfeleljen a tudományos stílusréteg jellegzetességeinek, illetve, ha ettől eltekintünk, mi teszi a közölt megnyilatkozásokat tudományossá. E kérdésekre nincsenek végleges válaszaink, de mellett érvelünk, hogy az ezzel kapcsolatos kísérletezésnek van helye. Elvezet ugyanis a nyelvről, nyelvi gyakorlatokról szóló tudományos ideológiák kritikus szemléletéhez, és lehetővé teszi, hogy a tudományos diskurzusba új hangokat és nézőpontokat emeljünk be.

A kutatás a civil részvétellel kapcsolatos diskurzusok tekintetében is szolgál tanulságokkal. Projektünk abban különbözik más, a tudományosság igényével nem fellépő civil kezdeményezésektől, hogy hangsúlyos benne az interszubjektivitás, a munka során elvégzett társas gyakorlatokra való több szempontú és ismétlődő reflexió, az (ön)kritika és a résztvevői perspektívák sokféleségének elismerése. Ahogy HAIN és BALÁZS (2022) rámutatnak, a civil társadalmi tevékenységek gyakori csapdája, hogy a résztvevők úgy cselekszenek mások nevében, hogy közben saját ideológiáik, közéleti céljaik válnak elsődlegessé, és szem előtt tévesztik vagy nem kellő mértékben veszik figyelembe azok igényeit, akiknek eredeti szándékuk szerint segíteni akartak. A szerzőpáros bemutatja, hogy Tiszavasváriban számos, úgynevezett pro-roma civil szervezet tevékenykedik vagy tevékenykedett az elmúlt évtizedekben. Ezek tevékenységeinek helyi hatásai azonban elemzésük szerint nem feltétlen a társadalmi konszenzus irányába mutatnak: sok esetben kiéleztek, etnicizáltak már meglévő konfliktusokat. A reflexivitáson alapuló és az interszubjektivitás fontosságának szem előtt tartásával folyó etnografikus részvételi tevékenységek lehetővé teszik az egymásra való fokozott odafigyelést.

Elemzésünk eredményei arra is ösztönöznek bennünket, hogy kritikusan tekintünk a helyi tudás koncepciójára. A részvételiség hozadéka inkább a dialógus, mintsem valamiféle bármi mástól elhatárolható „helyi tudás” vagy „akadémiai tudás” szimbiózis. Mivel a személyes kapcsolatok szorosabbak, mint résztvevő megfigyelés során vagy interjúhelyzetben, a hivatásos kutatók több új, a helyiek életét jellemző valóságdarabbal, társas gyakorlattal és hozzájuk kapcsolódó értelmezési kísérlettel szembesülhettek. A civil résztvevők is rendre kiemelték, hogy számukra ez egy tanulási folyamat. De ebben nem egymás tudáselemeinek a kölcsönös megismerése volt az igazán fontos a résztvevők számára, hanem egyrészt a transzformáció, amin együtt estek át, másrészt a közösen kialakított, új minőségű emberi viszony. Egy ilyen kutatásnak elsősorban nem a fokozott vagy újszerű tudástermelésben, az akadémiai és a helyi tudás összeadódásával létrejövő új tudástípusban van a fő hozadéka. Az igazán kecsegtető lehetőség az, hogy sokkal direkter a valóságra való visszacsatolás: a folyamat maga alakítja a résztvevők, és talán az őket körülvevő részt nem vevő polgárok gondolkodását, vélekedéseit és cselekedeteit. A workshopok során létrejövő dialógus egyrészt tudományos szövegekben, másrészt városi dialógusokban folytatódik (vö. HELTAI–TARSOLY 2024). Ezek összekapcsolására tesz kísérletet a 2024 januárjában induló OTKA-projekt keretében létrehozott Duj Dzséne – Ketten című, a helyieket is megszólító, de tudományos érdeklődésre is számot tartó, kollaboráción alapuló periodikánk.

Kulcsszók: kollaboratív kutatás, nyelvészeti etnográfia, állampolgári nyelvi részvétel, helyi tudás, kutatói szerepek.

Hivatkozott irodalom

- ANTIA, BASSEY E. – MAKONI, SINFREE 2023. Introduction. In: ANTIA, BASSEY E. – MAKONI, SINFREE eds. 2023. *Southernizing Sociolinguistics. Colonialism, Racism, and Patriarchy in Language in the Global South*. Routledge, London. 1–14. <https://doi.org/10.4324/9781003219590-1>
- ANTIA, BASSEY E. – MAKONI, SINFREE eds. 2023. *Southernizing Sociolinguistics. Colonialism, Racism, and Patriarchy in Language in the Global South*. Routledge, London. <https://doi.org/10.4324/9781003219590>
- APPADURAI, ARJUN 2001 1996. A lokalitás teremtése. *Regio* 3/12: 3–31.
- BODÓ, CSANÁD – BARABÁS, BLANKA – FAZAKAS, NOÉMI – GÁSPÁR, JUDIT – JANI-DEMETRIOU, BERNADETT – LAIHONEN, PETTERI – LAJOS, VERONIKA – SZABÓ, GERGELY 2022. Participation in sociolinguistics research. *Language and Linguistics Compass* 16: e12451 <https://doi.org/10.1111/lnc3.12451>
- BUCHOLTZ, MARY 2021. Community-centered collaboration in applied linguistics. *Applied Linguistics* 42: 1153–1161. <https://doi.org/10.1093/applin/amab064>
- CANAGARAJAH, SURESH 2002. Reconstructing Local Knowledge. *Journal of Language, Identity & Education* 1: 243–259. https://doi.org/10.1207/S15327701JLIE0104_1
- CHIARAVALLI, RAFAEL MORAIS – SKARLATIDOU, ARTEMIS – HOYTE, SIMON – MOREU BADIA, MARCOS – HAKLAY, MUKI – LEWIS, JEROME 2022. Extreme citizen science. Lessons learned from initiatives around the globe. *Conversation Science and Practice* 4: e577. <https://doi.org/10.1111/csp2.577>
- DEUMERT, ANA – STORCH, ANNE – SHEPHERD, NICK eds. 2021. *Colonial and Decolonial Linguistics. Knowledges and Epistemes*. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198793205.001.0001>
- FALS BORDA, ORLANDO 1979. *Historia doble de la Costa. Tomo I. Mompox y Loba*. Carlos Valencia Editores, Bogota.
- FLORES, NELSON – ROSA, JONATHAN 2015. Undoing appropriateness. Raciolinguistic ideologies and language diversity in education. *Harvard Educational Review* 85: 149–171. <https://doi.org/10.17763/0017-8055.85.2.149>
- FLUBACHER, MI-CHA – DEL PERCIO, ALFONSO eds. 2017. *Language, Education and Neoliberalism: Critical Studies in Sociolinguistics*. Multilingual Matters, Bristol.
- FREIRE, PAOLO 1970. *Pedagogy of the Oppressed*. Continuum, New York.
- FREIRE, PAOLO 2024. *Az elnyomottak pedagógiája*, Open books, Budapest.
- GARCÍA, OFELIA – LI WEI 2014. *Translanguaging. Language, Bilingualism and Education*. Palgrave Macmillan, Basingstoke. <https://doi.org/10.1057/9781137385765>
- GORSKI SEVERO, CRISTINE – MAKONI, B. SINFREE 2020. African Languages, Race, and Colonialism. The case of Brazil and Angola. In: ALIM, SAMY H. – REYES, ANGELA – KROSKRITY, PAUL V. eds., *The Oxford Handbook of Language and Race*. Oxford University Press, Oxford. 153–166. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190845995.013.9>

- HAIN FERENC – BALÁZS ANNA 2023. A (település)történeti kontextus – A (társadalmi) helyzet, amiben a két esemény bekövetkezett. *Civil Szemle* 20: 31–70.
- HELTAI JÁNOS IMRE 2020a. Dinamika és komplexitás romák nyelvi és etnikai (ön)definícióiban. 1. rész. *Magyar Nyelv* 116. 49–54. <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2020.1.49>
- HELTAI JÁNOS IMRE 2020b. Dinamika és komplexitás romák nyelvi és etnikai (ön)definícióiban. 2. rész. *Magyar Nyelv* 116. 166–179. <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2020.2.166>
- HELTAI JÁNOS IMRE 2020c. *Transzlingválás. Elmélet és gyakorlat*. Gondolat, Budapest.
- HELTAI, JÁNOS IMRE 2023. From (in)securitisation to conviviality: the reconciliatory potential of participatory ethnography. *International Journal of the Sociology of Language* 283. 1–23. <https://doi.org/10.1515/ijsl-2022-0111>
- HELTAI JÁNOS IMRE 2025. A déli elméletek és a romani nyelvpolitikák. In: BODÓ CSANÁD – SZABÓ GERGELY szerk., *A szociolingvisztikai kutatás társadalmi hatásai*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 39–61. <https://doi.org/10.21862/Szociolingvisztika/2024/8122.39>
- HELTAI JÁNOS IMRE – JANI-DEMETRIOU BERNADETT 2019. A transzlingváló pedagógiai orientáció hatása az iskolai sikerességre. *Anyanyelv-pedagógia* 12/1: 5–8. <https://doi.org/10.21030/anyp.2019.1.1>
- HELTAI, JÁNOS IMRE – TARSOLY, ESZTER 2024. Local participants and uninvolved citizens. Life beyond participatory research. *Journal of Multicultural and Multilingual Development*. <https://doi.org/10.1080/01434632.2024.2311713>
- HELTAI JÁNOS IMRE – TARSOLY ESZTER – JENEI KAMILLA – TURÓ ZOLTÁN – ÁBRI IZABELLA – KERESKESNÉ LÉVAI ERIKA – LAKATOS ELISABETH – LAKATOS JÓZSEFNÉ BALOGH RÓZA – LAKATOS SÁRA ZSANU – LAKATOS MÁRIA – MAKULA ATTILÁNÉ ROSTÁS MELINDA – OPRE CSABÁNÉ ICA – TOKÁR ZOLTÁNNÁ KATALIN – SZABÓNÉ BALÁZS BEÁTA – SZÁNTÓNÉ ERIKA 2023. Sibbolethek: beszédünk társadalmi tétjei. Egy részvételi etnográfiai kutatás eredményeiből. *Nyelvtudományi Közlemények* 119: 187–213. <https://doi.org/10.15776/NyK.2023.119.7>
- HELTAI, JÁNOS IMRE – TARSOLY, ESZTER eds. 2023. *Translanguaging for Equal Opportunities. Speaking Romani at School*. De Gruyter, Berlin. <https://doi.org/10.1515/9783110769609>
- HEUGH, KATHLEEN – STROUD, CHRISTOPHER – TAYLOR-LEECH, KERRY – DE COSTA, PETER I. 2022. A sociolinguistic of the South. In: HEUGH, KATHLEEN – STROUD, CHRISTOPHER – TAYLOR-LEECH, KERRY – DE COSTA, PETER I. eds., *A Sociolinguistic of the South*. Routledge, London – New York. 1–19. <https://doi.org/10.4324/9781315208916-1>
- HEUGH, KATHLEEN – STROUD, CHRISTOPHER – TAYLOR-LEECH, KERRY – DE COSTA, PETER I. eds. 2022. *A Sociolinguistics of the South*. Routledge, London. <https://doi.org/10.4324/9781315208916>
- KOCSIS ZSUZSANNA – KRIZSAI FRUZSINA – SZABÓ GERGELY – BODÓ CSANÁD – VARGHA FRUZSINA SÁRA 2022. Civilek a nyelv térbeli változatosságáról szóló tudás létrehozásában. In: KARMACSI ZOLTÁN – MÁRKU ANITA – MÁTÉ RÉKA szerk., *A határ mint konvergáló és divergáló tényező a nyelvben. Tanulmányok a 21. Élőnyelvi Konferenciáról*. Termini Egyesület, Törökbálint. 101–118.

- LAJOS VERONIKA 2016. Részvétel és együttműködés. Fogalmak, dilemmák és értelmezések. *Replika* 100: 23–40.
- LAMPHERE, LOUISE 2004. The convergence of applied, practicing, and public anthropology in the 21st Century. *Human Organization* 63: 431–443. <https://doi.org/10.17730/humo.63.4.y14pe24v7ekyklyp>
- LÜPKE, FRIEDERIKE – STORCH, ANNE 2013. *Repertoires and Choices in African Languages*. De Gruyter Mouton, Berlin–Boston. <https://doi.org/10.1515/9781614511946>
- MAKONI, SINFREE – PENNYCOOK, ALASTAIR 2006. Disinventing and reconstituting languages. In: MAKONI, SINFREE – PENNYCOOK, ALASTAIR eds., *Disinventing and Reconstituting Languages*. Multilingual Matters, Clevedon. 1–41. <https://doi.org/10.2307/jj.27939678>
- MAKONI, SINFREE – SEVERO, CRISTINE – ABDELHAY, ASHRAF – KAIPER-MARQUEZ, ANNA – VIŠNJA MILOJIČIĆ eds. 2023. *Shades of Decolonial Voices in Linguistics*. Multilingual Matters, Bristol. <https://doi.org/10.21832/9781800418547>
- MARTÍN ROJO, LUISA – DEL PERCIO, ALFONSO eds. 2019. *Language and Neoliberal Governmentality*. Routledge, London. <https://doi.org/10.4324/9780429286711>
- MOHANTY, AJIT K. 2022. Multilingual socialization and development of multilingualism as a first language: Implications for multilingual education. In: ANTIA, BASSEY E. – MAKONI, SINFREE eds. 2023. *Southernizing Sociolinguistics. Colonialism, Racism, and Patriarchy in Language in the Global South*. Routledge, London. 47–66. <https://doi.org/10.4324/9781003219590>
- PENNYCOOK, ALASTAIR – MAKONI, SINFREE eds. 2019. *Innovations and Challenges in Applied Linguistics from the Global South*. Routledge, London. <https://doi.org/10.4324/9780429489396>
- PUJOLAR, JOAN 2007. Bilingualism and the nation-state in the post-national era. In: HELLER, MONICA eds., *Bilingualism. A Social Approach*. Palgrave Macmillan, London. 71–95. https://doi.org/10.1057/9780230596047_4
- RAMPTON, BEN – COOKE, MELANIE – HOLMES, SAM 2022. Linguistic citizenship and the questions of transformation and marginality. In: WILLIAMS, QUENTIN – DEUMERT, ANA – MILANI, TOMMASO M. eds., *Struggles for Multilingualism and Linguistic Citizenship*. Multilingual Matters, Bristol. 59–80. <https://doi.org/10.21832/9781800415324-006>
- REASON, PETER 1998. Political, epistemological, ecological and spiritual dimensions of participation. *Studies in Cultures. Organizations and Societies* 4: 147–167. <https://doi.org/10.1080/10245289808523509>
- RYMES, BETSY 2020. Watch your language! Students as citizen sociolinguists. *Phi Delta Kappan* 101/5: 8–13.
- SALÖ, LINUS 2017. *The Sociolinguistics of Academic Publishing. Language and the Practices of Homo Academicus*. Palgrave Macmillan, London. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-58940-4>
- SCHAEFER, TERESA – KIESLINGER, BARBARA 2016. Supporting emerging forms of citizen science. A plea for diversity, creativity and social innovation. *Journal of Science communication* 15: Y02. <https://doi.org/10.22323/2.15020402>
- STROUD, CHRISTOPHER 2001. African mother-tongue programs and the politics of language. Linguistic Citizenship versus Linguistic Human Rights. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 22: 339–355. <https://doi.org/10.1080/01434630108666440>

- STROUD, CHRISTOPHER 2015. Linguistic Citizenship as utopia. *Multilingual Margins* 2/2: 20–37. <https://doi.org/10.14426/mm.v2i2.70>
- TARSOLY, ESZTER – CSELLE, GABRIELLA – HOYT-NIKOLIĆ, EVA – LAKATOS-BALOGH, RÓZA R. – PUSKÁS, ERIKA – WESSELÉNYI, TAMÁS 2023. Community-based knowledge in culturally transformative pedagogies. In: HELTAI, JÁNOS IMRE – TARSOLY, ESZTER eds., *Translanguaging for Equal Opportunities. Speaking Romani at School*. De Gruyter Mouton, Berlin–Boston. 221–244. <https://doi.org/10.1515/9783110769609-013>
- Tiszavasvári Hírmondó 2022. Kétháne: cigány-magyar közösség. Kik vagyunk és mit szeretnénk? Ko hámle ámen táj szo kámász? *Tiszavasvári Hírmondó* 2022. szeptember, 6. oldal.
- Tiszavasvári Hírmondó 2023. Pegy drom ketáne tartinen. Közös úton összetartani: roma–nem roma műhelymunka. *Tiszavasvári Hírmondó* 2023. június, 8. oldal.
- Tiszavasvári Transzlingváló Műhely szerk. 2020. *Hat romnya mesélinen* 1–4. Tiszavasvári Transzlingváló Műhely, Tiszavasvári.
- WENGER, ETIENNE 1998. *Communities of practice. Learning, Meaning and Identity*. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1023/A:1023947624004>
- WILLIAMS, QUENTIN – DEUMERT, ANA – MILANI, TOMMASO M. eds. 2022. *Struggles for Multilingualism and Linguistic Citizenship*. Multilingual Matters, Bristol. <https://doi.org/10.21832/9781800415324>
- WILLIAMS, QUENTIN – STROUD, CHRISTOPHER 2015. Linguistic citizenship. Language and politics in postnational modernities. In: MILANI, TOMMASO ed., *Language and Citizenship. Broadening the Agenda*. Johns Benjamins, Amsterdam. 89–112. <https://doi.org/10.1075/bct.91.05wil>

Research roles in collaborative linguistic ethnographic research

In this paper we present collaborative linguistic ethnographic research. In collaborative research, participants work together to identify a research objective and develop a framework for working together. We explore how participants in such research view their roles as researchers: how they feel about themselves as researchers, what knowledge they believe they have, and how this relates to the fact that the research also draws on Southern epistemologies. Both non-academic and professional researchers put a lot of effort into reflecting on their own linguistic practices and repertoires, their position as researchers and their knowledge. During the joint work, there is a strong emphasis on the value of multilingualism. The analysis shows that the output of participatory research is dialogue itself rather than generating a kind of separation between ‘local knowledge’ and ‘academic knowledge’, and that the collaboration of citizen and professional researchers in participatory research leads to transformative processes.

Keywords: collaborative research, linguistic ethnography, linguistic citizenship, local knowledge, researchers’ positionalities.

HELTAI JÁNOS IMRE
Károli Gáspár Református Egyetem

SZÉKELY MÁRK ATTILA
BZSH Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola